

УДК 338.48 : 640.4

РЕТРОСПЕКТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

О. Погоріляк

Ужгородський комерційний технікум

У статті розкрито періодизацію розвитку готельної індустрії, особливу увагу приділено характеристиці сучасного етапу, висвітлено основні проблеми та перспективи розвитку готельного бізнесу в Україні.

Ключові слова: готельна індустрія, готельна справа, системи класифікації готелів.

Вступ. Перші прояви розвитку готельної індустрії слід шукати в час розвитку туризму, оскільки саме подорожі, паломництва та різноманітні міграційні рухи стимулювали розвиток закладів проживання для мандрівників. Періодизацією розвитку готельної індустрії займалися такі вітчизняні дослідники як Байлик С. І., Федорченко В. К. та ін. Наприклад, Байлик С. І. виділив 5 періодів розвитку готельного господарства: I період - від давніх віків до XIII ст.; II період - від XII-XIV ст. до половини XIX ст.; III період - доба раннього капіталізму (від другої половини XVIII ст. до початку XX ст.); IV період - перша половина XX ст.; V період - друга половина XX ст. [1].

Федорченко В.К. та ін. дослідники, розглядаючи еволюцію підприємств індустрії виділяють 4 періоди розвитку, що відповідають періодам розвитку суспільства: давній - IV тис. до н.е. - V ст. до н.е., Середньовіччя, Новий час, сучасний період [2].

На нашу думку, такі підходи та періодизації не повністю відображають еволюцію готельної справи у світі, а тому доцільніше б було диференціювати історію індустрії гостинності на такі етапи, які б чітко визначали характерні риси розвитку та відзначали якісні й кількісні зміни у становленні готельного господарства у світі та в Україні.

Мета дослідження - виокремити особливості та здійснити періодизацію історичного розвитку готельної справи у світі та в Україні з огляду на існуючі в той чи інший період економічні відносини у суспільстві та розвиток світового господарства.

Виклад основного матеріалу. Пропонуємо виділяти 6 періодів (або етапів) розвитку індустрії гостинності:

I етап - IV тис. до н. е.- V ст. н.е.

II етап - V - XV ст.

III етап - XV - 1-а пол. XVIII ст.

IV етап - 2-а пол. XVIII - кін. XIX ст.

V етап - поч. XX ст. – 90-ті роки XX ст.

VI етап кін. XX ст. - до сьогоднішніх днів.

Основні особливості еволюції готельної індустрії представлені у табл.1.

Періодизація розвитку готельного бізнесу

Назва періоду	Тривалість	Особливості закладів розміщення	Примітки
I етап	IV тис. до н.е. - V ст. н.е.	Переважали таверни, які надавали послуги з харчування, постоялі двори вже надавали послуги нічлігу.	Зародження готельної справи, епізодичний та стихійний характер розвитку закладів розміщення, прив'язка до головних торговельних шляхів
II етап	V-XVIст.	Будинки при монастирях, які надавали безкоштовно притулок з харчуванням подорожнім і називались "місця для відпочинку". Утримання гостьових дворів переросло у професійну діяльність, а самим дворам стали притаманні характерні риси комерційних підприємств. На Русі у XII-XIII ст. набувають поширення прототипи готелів - постоялі двори, які називалися "ямами" і розташовувались один від одного на відстані кінного переходу. Гостинні двори, які діяли паралельно з ямською службою і відрізнялися від постоялих тим, що крім основних послуг можна було здійснювати комерційні операції	У 1282 р. трактирники Італії заснували гільдію, Асоціацію власників постоялих дворів (займалась ліцензуванням подібних установ). Формується комерційна діяльність готельних закладів, яка орієнтувалася на отримання прибутку. Зростають приватні заклади розміщення.
III етап	XVII-1-а пол. XVIII ст.	Готелі розвиваються як самостійні заклади при підтримці держав (Англія, Іспанія).	Зростає спеціалізація готельних послуг, зростає потреба у додаткових послугах. Становлення ресторанної справи.
IV етап	2 -а пол. XVIII - кін. XIX ст.	Перші готелі Європи, поява елітних закладів розміщення на Американському континенті. Поширюються мережі готелів та перших пансіонатів на курортах по всьому світу.	Становлення спеціалізованих підприємств готельної індустрії. Зростання якості обслуговування та додаткових послуг. Готельна індустрія стає важливою економічною діяльністю. Залучення до індустрії гостинності перших бюро подорожей, які організували туристичні поїздки.
V етап	поч. XXст. - 90-ті роки XX ст.	Масова поява підприємств готельно-ресторанного сервісу у післявоєнний період (50-60-і рр.)	Переломний період у розвитку готельної індустрії. Ознаки уніфікації та масовості. Територіальне поширення готельних мереж. Диверсифікація готельного продукту.
VI етап	Кін. XXст. – до сьогоднішніх днів	Поява готельно-розважальних та відпочинкових комплексів	Значне розширення номенклатури готельних послуг у контексті жорсткої конкурентної боротьби набуло масового характеру (розташування на території готелю ресторану, барів, кафе, хім.чистки, ігрових зон, басейну, фітнес-клубу, аква-зони, SPA-центру, комплексу лазень і саун, салону краси, спортзалу, кортів, засобів для організації бізнес заходів та банкетів тощо, що приносить до 50% додаткового прибутку).

Джерело: розроблено автором

Не будемо детально описувати історію розвитку готельної справи, оскільки вважаємо за необхідне виділити основні особливості, які характеризують кожен етап розвитку та наголосити на головних сучасних проблемах подальшого поступу готельного бізнесу у світі і в Україні, і зосередимося на сучасному етапі розвитку: **V та VI етапи** - поч. XX ст. і до сьогоднішніх днів.

На межі XIX - XX ст. індустрія гостинності набула великого поширення та досягла значного розвитку як специфічна галузь господарства. Існували певні, вже удосконалені принципи будівництва, управління та ведення господарства, залучалась все більша кількість людей для виготовлення та надання послуг, пов'язаних із проживанням, харчуванням та відпочинком подорожуючих. Перші туристичні готелі з'явились в Італії та Швейцарії. У великих масштабах здійснювалось будівництво готелів в курортних місцевостях. На початку XX ст. створено Міжнародний союз власників готелів, який об'єднав 1700 готелів в різних країнах світу, а в Дюссельдорфі відкривається перший в світі інститут готельного господарства [1].

Концентрація промисловості в містах, пошуки ринків збуту продукції, встановлення міжнародних зв'язків сприяли міграції значної частини населення. У зв'язку із виникненням бюро подорожей різко збільшилась кількість готелів у багатьох країнах світу.

Наприклад, в Австро-Угорщині у 1913 р. існувало 15 тис. готелів. На території України та Росії до 1916 року більша частина готелів належала і контролювалась 10 великими акціонерними товариствами, які й визначали всі аспекти роботи готельного бізнесу [1]. Місткість готелів у цей час в середньому складала 30-35 місць.

Із розвитком галузі виникли готельні об'єднання, синдикати, товариства, корпорації, які почали займатися будівництвом готелів, підготовкою персоналу, питаннями ціноутворення тощо. Так, на початку XX ст. виникли Лондонський синдикат власників готелів і французька "Спілка господарів готелів". Важливим кроком у розвитку готельної справи стало створення у 1906 р. Міжнародної спілки власників готелів, що об'єднала власників 1700 готелів із різних країн світу.

В Росії у 1910 р. було 4 685 приватних готелів, не враховуючи постійних дворів та трактирів з номерами. Найпопулярнішими були готелі "Метрополь", "Люкс", "Гранд-готель" у Москві, готелі Шевалдишева "Європа", "Париж" та ін.

Готельна справа виросла у значну галузь господарства і у важливе джерело грошових надходжень, тому багато країн почали вкладати значні інвестиції в розвиток саме цієї галузі.

У роки Першої світової війни готельне будівництво припиняється як у Європі так і в США. Наступного підйому галузь зазнає починаючи із 40-х рр. На той час готельна індустрія стає однією з важливих сфер зайнятості населення. Наприклад, в Італії у сфері готельного обслуговування було зайнято більше 800 тис. осіб, а у Франції - від 200 тис. осіб в міжсезоння до 500 тис. осіб у сезон [1].

Друга світова війна спричинилася до підвищеного інтересу та перегляду основних принципів будівництва готелів у США. Вже в 50-і рр. XX ст. з'являються мотелі, їх поява була своєчасною, оскільки розвиток автомобільної індустрії сприяв автоподорожам, в тому числі сімейним. [3].

У другій половині XX ст. - розвиток готельного господарства пов'язаний з бурхливим розвитком транспорту, особливо автомобільного та авіаційного, поживленням міжнародної торгівлі, міжнародної політичної активності, культурних зв'язків між країнами та розвитком туризму. В цей період продовжується диференціація готелів за функціональним призначенням (сервісом, дизайном, цільовою аудиторією). В багатьох країнах світу значна частина готелів перейшла у власність або під конт-

роль готельних корпорацій. Межі дії однієї корпорації зазвичай значно перевищує територію однієї держави. Наприклад, готельна корпорація Intercontinental Hotel (США) має 74 готелі (27540 номерів) у 48 країнах і продовжує будівництво та придбання готелів. Обслуговуючий персонал корпорації - 27100 осіб [1]. З кінця 60-х рр. формуються перші американські готельні та мотельні мережі, їхньому росту сприяли потужні капіталовкладення в галузь.

Фешенебельні готелі, керуючись новою концепцією, розширювали кількість додаткових послуг при готелях включенням таких розважально-відпочинкових елементів як басейни, сауни, солярії, спортивні, тренажерні зали, кабінети для масажу тощо. Технічне оснащення готелів США кондиціонерами, телевізорами та засобами зв'язку припадає на 70-80-і рр.

В останні роки в деяких країнах світу почали створюватися багатопрофільні концерни, що обслуговують майже всю сферу туризму. Цьому сприяло зростання обсягів авіаційних перевезень, результатом якого стало те, що кількість пасажирських місць в літаках набагато перевищила можливості готелів. У зв'язку з цим авіаційні компанії починають активно включатися в сферу готельного господарства. Так, американська авіакомпанія "Пан Американ" стала власником готельної корпорації Intercontinental Hotel, що об'єднала 51 діючий готель і 19 готелів, що будуються. У Франції авіаційна компанія "Ер Франс" заснувала власну готельну і туристичну корпорацію "Сотер". Інтеграція готельних фірм з авіаційними компаніями давала можливість надавати різноманітні пільгові тарифи для клієнтів. Проте, згодом більшість авіакомпаній знайшли для своїх готельних корпорацій нових власників [1].

Іншою управлінською новацією готельної індустрії наприкінці 1980-х - початку 1990 рр. стала поява великої кількості управлінських компаній, що спеціалізувалися на управлінні готелями різного типу власності, а також поширення різноманітних вертикальних та горизонтальних інтеграцій у сфері гостинності, які включали кілька видів бізнесу. [4]

Сьогодні в світі налічується більше 30 тис. готелів різних видів та типів. Причому така різноманітність в основному залежить як від традицій так і від законодавчого регулювання й рівня розвитку готельної справи.

Особлива увага приділяється у даний час підготовці кваліфікованих кадрів для індустрії гостинності. Для цього створенні центри фахової освіти, окремі інститути готельного менеджменту (наприклад у Швейцарії, Ірландії, Австралії, Великої Британії, Німеччині), кафедри при інститутах тощо. Провідні готельні компанії такі як Holiday Inn мають власні університети та коледжі для підготовки власних спеціалістів.

Міжнародна статистика свідчить про значну позитивну тенденцію росту туристичного руху, збільшення попиту на готельні послуги та одночасно виділяє зміни характеру клієнтів. На сьогодні сформовані основні категорії споживачів готельних послуг та виділені основні тенденції щодо їх вподобань та потреб. У зв'язку з цим змінюється і оснащення нових готелів, виникають їх нові види. Спостерігається тенденція до будівництва невеликих підприємств готельної індустрії (до 300 місць), але паралельно споруджуються готелі-гіганти на 1200-3000 номерів [3]. Новітньою тенденцією стало виникнення компаній, які спеціалізуються на будівництві та експлуатації готелів (готельні девелоперські компанії), компаній, які пропонують фахові управлінські послуги (готельні оператори) та різноманітних консалтингових компаній, які працюють у сфері готельного бізнесу. Насичення світового ринку готельними послугами призвело до необхідності більш детальної сегментації готельних послуг з метою задоволення попиту різних категорій споживачів.

Щодо становлення та розвитку готельної справи в Україні, то вона фактично розпочинає свою діяльність з другого етапу розвитку готельної діяльності у світі. Перші заклади розміщення подорожуючих в Україні з'явилися ще за часів Київської Русі. Про розвиток готельної справи в Україні є небагато відомостей, оскільки тривале перебування її у складі інших держав ускладнює процес збору та аналізу даних, має місце приховування та недостатнє висвітлення статистичних даних, які спотворюють дійсність.

Про те, що в Україні знаходили втілення європейські традиції готельної справи та туризму свідчить той факт, що найстарішою готельною спорудою в Україні є готель "Жорж" у Львові, який заснований у 1793 р., перебудований та оновлений в 1901 р., відреставрований у 1994 р. [5]. Пізніше готельні заклади з'явилися на території України у 19 ст., за даними російського вченого П.І. Кеппена, він зупинявся в готелі "Європейський" (м. Київ) ще на початку 1832 р.

Новітня історія готельної індустрії нашої держави бере свій початок у 20-х роках ХХ ст., коли на Донбасі були відкриті перші будинки відпочинку, які згодом поширилися і в інших регіонах України. За часів СРСР готельний бізнес розвивався на профспілковій та відомчій основі, а іноземців обслуговували організації "Інтурист" та "Супутник". Керівництво готельною галуззю було централізованим. Вперше класифікацію готельного фонду України було здійснено в 50-і роки ХХ ст. у межах загальної для СРСР системи класифікації готелів та готельних номерів, згідно якої готельні підприємства поділялися на 4 розряди: IV розряд - підприємства типу гуртожитків, будинків для приїжджих, кімнат для ночівлі при вокзалах із наданням лише місця для ночівлі та відпочинку; III розряд - готельні підприємства з водогонном і каналізацією; II розряд - готелі з системою першорядних послуг: водогонном і каналізацією, опаленням, телефонним зв'язком, рестораном або буфетом; I розряд - готелі, які мали добре мебльований та оформлений номерний фонд та надавали необхідні послуги за допомогою власних служб обслуговування, в тому числі служби прийому, бюро обслуговування, перукарні тощо. [7].

Упродовж 60-70-х років ХХ ст. підвищилась комфортність новозбудованих готелів, до проектів яких почали включати приміщення культурного, спортивного та розважального призначення. Тому у 1984 р. була введена в дію нова класифікація готельного фонду, в основу якої було покладено принцип вертикальної побудови "згори вниз". Відправною точкою став максимальний набір вимог до готелів "міжнародного класу". Вони були віднесені до розряду "Люкс". Із зниженням вимог знижувався й розряд готелю: Вищий А, Вищий Б, I, II, III, IV. Номери в готелях відносили до категорій: вища, I, II, III і IV. Ця система класифікації базувалася на врахуванні кількісних показників.

Проте вже в 70 - 80-х роках готельний фонд СРСР характеризувався значною якісною різноманітністю. Часто однаковий розряд надавався готелям різного якісного рівня, з'явилася хибна практика підвищення розрядності готелю за рахунок збільшення переліку послуг, кількості вигод у номері, тобто - шляхом зміни динамічних показників без урахування їх якості та будівельного стандарту.

У 1986 р. запроваджено нову систему класифікації, за якою всі готелі поділялись на 2 типи: для короткочасного перебування туристів і бізнесменів та рекреаційні. До останніх висувався цілий ряд додаткових вимог, пов'язаних з організацією відпочинку та лікування. Готель міг бути віднесений до однієї з п'яти зірок за умови, якщо буде набрана необхідна сума балів, за якими оцінювалися відповідні вимоги до його будівлі, меблів, обладнання, характеристики номерного фонду, підприємств харчу-

вання, асортименту та якості послуг. З 1984 р. діяла також система класифікації кемпінгів, що відносила кемпінги "Інтуристу" до однієї з трьох категорій -Вища, Перша - I, Друга - II - залежно від якості розміщення, впорядкованості території, комунального благоустрою, рівня організації служб обслуговування та самообслуговування туристів, збереження їх автотранспорту.

Сучасний новий етап розвитку готельного бізнесу в Україні починається з моменту проголошення Незалежності, і характеризується рядом визначальних та характерних рис, які притаманні розвитку сучасного готельного господарства у світі. Зміна форм власності готельних підприємств України співпала в часі з різким зниженням попиту на готельні місця. Це сталося внаслідок різкого скорочення службових відряджень та туристичних поїздок в Україні і значного скорочення потенційних клієнтів готелів. Низька купівельна спроможність наших співвітчизників у період трансформації економіки визначала попит на дешеві готелі. Наповненість готелів у пострадянський період відповідно теж різко скоротилася, особливо у дорогих готелях, котрі були орієнтовані на певну цільову групу (партійну еліту). Слід зауважити, що наповненість на рівні 74% підтримувалася у радянський час виключно за рахунок надання державними підприємствами та відомствами готельних номерів за дотаційними цінами [8].

На ринок почали виходити міжнародні оператори, які погоджуються управляти готелем, надаючи йому свій бренд (торгову марку) та менеджерів з управління, які неодмінно працюють за західними стандартами і намагаються забезпечити ефективну роботу готелю в цілому. Першою серед іноземних керуючих компаній на український ринок вийшла Rezidor Hotel Group, в 2006 році, яка відкрила в Києві чотирихвірковий готель Radisson SAS. У столиці у 2008 році з'явився готель світової мережі Global Hyatt Corporation, а 2009 року відкрився "Інтерконтинентал Київ" під керівництвом Intercontinental Hotel Group. У 2010 році компанія "Міжнародно-Діловий центр" (входить в Saint Sophia Homes) відкрила у Києві п'ятихвірковий готель під керівництвом Hilton Hotels Corporation, а поруч із аеропортом "Бориспіль" буде побудовано п'ятихвірковий готель Radisson SAS Airport Hotel Kiev. Крім того, до 2012 року (в рамках підготовки до футбольного чемпіонату Євро-2012) в Києві з'явилися об'єкти, якими управляють великі міжнародні оператори Accor Group, Starwood Hotels & Resorts Worldwide і Fairmont Raffles Hotels. Втім, міжнародні оператори цікавляться не тільки Києвом, але й регіонами. Наприклад, Rezidor відкрив два готелі Radisson SAS у Дніпропетровську, чотирихвірковий готельний комплекс на 550 номерів Radisson Paradiso Big Yalta у Місхорі й мережу готелів Park Inn у містах з населенням понад 500 тис. осіб.

Залучаючи міжнародних операторів, вітчизняні девелопери сподіваються, що завдяки їхнім ноу-хау й досвіду роботи готелі будуть добре заповнюватися й, як наслідок, швидше окупляться. При цьому забудовники визнають, що в готельному сегменті самостійно управляти проектом досить складно. Готельєр має навички у маркетинговому просуванні на ринку, надає доступ у центральний відділ бронювання по усьому світу й допомагає у функціональному плануванні готелю.

За словами учасників ринку, ліквідність об'єкта після завершення його будівництва збільшиться в рази, якщо оператор зі світовим ім'ям бере участь у проекті із самого початку. Оператор не просто прагне витратити гроші інвестора, він дає багато корисних рекомендацій, підвищуючи в такий спосіб вартість правильно спланованого й спроектованого об'єкта.

Висновки. Підсумовуючи наше дослідження, наголосимо на тому, що еволюція та розвиток готельної справи у світі відбувався поступово, змінюючись до вимог

часу, але викристалізувалася як економічна так і соціальна категорії одночасно із розвитком туризму на зламі минулого тисячоліття, хоча історичні корені сягають глибокої давнини. Прояв основних світових тенденцій в Україні має ряд особливостей, оскільки існує ряд проблем правового, економічного, організаційного та управлінського характеру, а також значна частка тіньового сектору заважає зробити об'єктивний аналіз розвитку готельного бізнесу.

1. Байлик С.И. Гостинничное хозяйство. Проблемы, перспективы, сертификация.- Киев: ВИРА-Р, 2005.-208с.
2. Уніфіковані технології готельних послуг: Навчальний посіб./За ред. проф. В.К. Федоренка, Л.Г. Лук'янова, Т.Г. Дорошенко, І.М. Мініч. – К.: Вища школа, 2005.-237с.
3. Волков Ю.Ф. Экономика гостиничного бизнеса. – Ростовна Дону: Феникс, 2003.-384с.
4. Грачева А. Современный подход к управлению. // Пять звезд. – 2004. - №1. – С.46-49.
5. Книга рекордів України: Людина і суспільство. У світі науки і техніки. / За ред. Маценка Г.О. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002.-112с.
6. Кузнецова Н.М. Основы экономики готельного і ресторанного господарства. – Київ, 1997
7. Агафонова Л.Г., Агафонова О.С. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання / Навч. Посібник. – К.: Знання України, 2002.- 358с.
8. Левковська Л., Чабан Р., Мунін Г. Стан та перспективи розвитку туризму та готельного бізнесу в Україні // Економіка України.-2003.-№6.-С.32-36

RETROSPECTIVE TRENDS OF THE HOTEL INDUSTRY

O. Pohorilyak

Uzhhorod Commercial College

The article deals with the periodization of the hotel industry, particular attention is paid to the characteristics of the present stage, highlights the key challenges and prospects of development of hotel business in Ukraine.

Keywords: hotel industry, hotel business, hotel classification system.

РЕТРОСПЕКТИВНИЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ

Е. Погоріляк

Ужгородский коммерческий техникум

В статье раскрыта периодизация развития гостиничной индустрии, особое внимание уделено характеристике современного этапа, освещены основные проблемы и перспективы развития гостиничного бизнеса в Украине.

Ключевые слова: гостиничная индустрия, гостиничное дело, системы классификации гостиниц.